

La transició a la vida activa de l'alumnat amb barreres per a l'aprenentatge i la participació

Grup de Treball d'Orientació
Curs 2009-2010

Marta Buenvventura Lloret
Marga Carulla Admetller
Meritxell Font Navarro
Carme García Gombau
Ramona Moliné Escanilla
Josep Rota Iglesias
Núria Sisquella González
Glòria Ribera Subirana
Mar Viura Oriol

ÍNDEX

Presentació i justificació del document	2
--	----------

1a part. ALGUNES REFLEXIONS I PROPOSTES DE MILLORA	4
---	----------

---

1. Concepte d'orientació. Marc teòric referencial	5
2. Treball amb les famílies.....	7
3. Competències clau bàsiques per a la vida adulta	9
4. Treball en xarxa. Coordinació amb recursos externs	12
5. Acompanyament-guiatge.....	14
6. De la tasca escolar a la pràctica en empreses	20
7. Recursos del centre.....	23

2a part. RECULL DE BONES PRÀCTIQUES	26
--	-----------

Centre d'Educació Especial La Ginesta: l'orientació amb l'alumnat d'ESO i amb l'alumnat del Programa de Formació per a la Transició a la Vida Adulta (PFTVA).....	27
---	----

Centre d'Educació Especial Pont del Dragó: Transició escola-treball.

Col·laboració amb:

- Famílies: orientació i derivació
  - Especialistes externs
  - Xarxes de treball per a la transició a la vida laboral/adulta
  - Empreses: suport a les pràctiques .....
- 35

Centre d'Educació Especial Vil·la Joana: treball de competències bàsiques amb vista a sortir del centre	40
---	----

Pla Jove del Consorci d'Educació de Barcelona: acompanyament de joves en el procés de la transició escola-treball	46
---	----

3a part. ESQUEMA DE RECURSOS PER A L'ORIENTACIÓ, LA FORMACIÓ I LA INSERCIÓ	52
---	-----------

PRESENTACIÓ I JUSTIFICACIÓ DEL DOCUMENT

Aquest dossier és el resultat d'una posada en comú entre diferents professionals de l'educació vinculats a l'àmbit de l'educació especial i als processos d'orientació i transició al món del treball. És el resultat d'un treball d'anàlisi de la situació actual, d'un recull de bones pràctiques i de propostes de millora per tal d'avançar en alguns aspectes relacionats amb la transició a la vida activa d'aquests alumnes i en la seva inclusió social i laboral en el món ordinari, i contribuir, per tant, a reduir barreres per a l'aprenentatge i la participació.

El punt de partida han estat les conclusions de la Jornada d'Orientació Acadèmica i Professional realitzada durant el mes de maig del 2008, en la qual es va proposar la creació d'un grup de treball d'orientació amb l'objectiu de treballar en la millora d'aspectes de la pràctica, en estratègies de treball als centres educatius i en el reforç de processos de transició.

Des de l'inici de la tasca del grup, es va manifestar la necessitat de treballar en un subgrup de treball per tal d'atendre l'especificitat que comporta l'orientació i l'acompanyament dels alumnes amb necessitats educatives especials i les seves famílies. Aquest subgrup es va configurar com a grup de treball específic durant el curs 2009-2010.

L'objectiu inicial va ser definir què entenem per orientació i com creiem que s'ha de treballar l'acompanyament d'aquests joves, partint de reflexions i bones pràctiques existents emmarcades en una cultura de la inclusió i de metodologies de suport a les necessitats educatives especials (NEE).

El document presenta tres parts:

— Una **primera part** dedicada a exposar reflexions, plantejaments i propostes de millora al voltant de set temes que considerem **aspectes clau** (a cada un dels quals, per tant, dediquem un capítol o bloc temàtic) en els processos d'orientació i acompanyament de joves en la transició a la vida activa, especialment per als alumnes amb barreres pel que fa a l'aprenentatge i la participació.

— La **segona part** es dedica a presentar un recull de **bones pràctiques** i experiències diverses que poden ajudar a donar a conèixer metodologies de treball i a definir nous procediments d'intervenció que poden servir de referència o model.

— A la **tercera part** hem decidit mostrar un **recull de recursos** en forma d'esquema per tal de visualitzar el mapa de recursos existents que podem trobar a Barcelona ciutat pel que fa a l'orientació, la formació i la inserció laboral de l'alumnat amb NEE.

L'anàlisi i les reflexions que deriven del treball del grup ajuden a constatar algunes dificultats que trobem en la pràctica diària. Davant aquestes «barreres» o dificultats, cal identificar necessitats de nous recursos, fer propostes de millora i plantejar noves línies de treball per a la continuïtat d'aquest grup com una oportunitat per aprofundir alguns aspectes que en aquests moments considerem prioritaris per avançar en coherència amb un model d'educació inclusiva:

- ✓ Experiència del tast d'oficis i la diversificació curricular durant l'última etapa de l'ESO com a eina per a l'orientació.
- ✓ El suport i les adaptacions curriculars en la postobligatòria ordinària.
- ✓ Exploració de nous perfils o ocupacions.
- ✓ Ampliació del recull de recursos.
- ✓ Cerca de noves fórmules per millorar i ampliar l'oferta formativa de Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI) públics amb possibilitats d'adaptar-los a la ciutat de Barcelona.

1a PART

Algunes reflexions i propostes de millora

1. CONCEPTE D'ORIENTACIÓ. MARC TEÒRIC REFERENCIAL

La major part de textos que defineixen el concepte d'orientació en el marc educatiu el caracteritzen com un procés d'acompanyament sistemàtic i intencional —mediatitzat per l'entorn proper (família, grup, professorat, barri, etc.)— que permet a l'alumne:

- Desenvolupar l'autoconeixement.
- Afavorir processos de maduresa personal i desenvolupar la pròpia identitat.
- Establir una trajectòria vital.
- Conèixer recursos i alternatives de l'entorn.
- Desenvolupar la capacitat i la competència per a la presa de decisions reals i possibles que li permetin la inserció en el món adult.

Ara bé, en parlar de la transició a la vida activa de l'alumnat amb barreres per a l'aprenentatge i la participació cal matisar alguns aspectes necessàriament diferenciats respecte de l'explicació anterior.

Es tracta d'un tipus d'alumnat que, per les seves característiques, està avesat a viure en entorns (escola i família) més protectors i amb experiències autònomes més limitades, però alhora en un medi social que, encara actualment, no sempre li permet créixer i fer-se adult, o que a voltes li nega possibilitats i opcions, el rebutja, el converteix en un etern infant o no el té en compte en l'anomenada «normalitat».

Els processos d'acompanyament esdevenen molt més exhaustius, intencionals i sistemàtics que en altres col·lectius a causa de les dificultats inherents als handicaps d'aquestes persones. L'aprenentatge requereix més temps i metodologies molt més vivencials que permetin la interiorització d'allò que es vol ensenyar. I això, tant pel que fa a l'alumnat amb dificultats cognitives, en què els processos com l'abstracció, la generalització i la transferència es veuen disminuïts o són inexistents, i per tant, processos com l'autoconeixement o el desenvolupament de les pròpies capacitats necessiten un temps addicional amb relació als nois i les noies de la mateixa edat, i molts cops la reflexió sobre ells mateixos o sobre el futur es fa difícil; com pel que fa als joves amb barreres físiques, en què cada moviment s'ha d'ensenyar perquè s'apregui i/o cal una adaptació específica de l'entorn perquè hi puguin participar.

La majoria d'aquests nois i noies acostumen a disposar de menys estratègies i recursos personals per fer front a tot aquest procés maduratiu. El guiatge d'un professional i la intervenció de la família en tot el procés són més grans.

Les decisions que es prenen són necessàriament compartides amb els pares, ja que la capacitat de prendre decisions vitals dels joves amb dificultats és més petita, i les seves opcions de formació i de treball, molt més restringides. Així mateix, la complexitat d'alguns casos fa que les determinacions que es prenen hagin de tenir en compte també aspectes col·laterals com ara l'habitatge, la incapacitació, els desplaçaments o l'adaptació física del lloc de treball, per esmentar-ne alguns.

Com ja s'ha dit, el procés d'orientació requereix més temps també, però, perquè no acaba en el moment en què el noi o la noia canvien de centre, bé per seguir una formació o bé per treballar. En el cas que continuïn estudiant, cal fer la transició de manera que els nous professionals disposin de la màxima informació i la puguin compartir. Si el pas és al món laboral ordinari, cal assegurar que el lloc ocupat per la persona amb dificultats és l'adequat i els companys coneixen la seva situació. Quan un jove discapacitat accedeix a la «normalitat laboral» l'èxit ha d'estar assegurat, perquè, si no és així, el rebuig que hi pot haver pot comportar conseqüències altament negatives per a la persona que el pateix i significa considerar socialment la inclusió com un fracàs.

2. TREBALL AMB LES FAMÍLIES

Escola i família comparteixen la finalitat d'educar i socialitzar els infants i els joves que es van incorporant, progressivament, a la comunitat. Quan aquesta tasca educadora està condicionada per la presència d'un infant o un jove amb discapacitat es fa imprescindible que la família, els professionals i el centre treballin conjuntament i en estreta col·laboració.

La transició de l'escola al treball i a la vida adulta és un procés llarg que s'ha d'iniciar tan aviat com sigui possible i que ha de tenir, en tot moment, la complicitat i el suport de la família i de les persones que componen l'entorn més proper.

El treball amb la família en els processos d'integració sociolaboral requereix dels professionals un treball coordinat i sistemàtic d'orientació i formació. D'una banda, cal disposar d'iniciatives que permetin examinar la potencialitat de l'entorn familiar per tal d'afavorir, al màxim, el desenvolupament i l'autonomia del fill o la filla, i, de l'altra, cal promoure accions educatives que ajudin les famílies a disposar d'informació, a conèixer els recursos a l'abast i a elaborar criteris d'actuació per afrontar les incidències i les conseqüències que se'n puguin derivar.

Convé considerar que l'atenció als nens i els joves amb discapacitat comporta actuar entre una gran varietat de situacions i necessitats. Cal fer l'esforç de veure cada nen i cada noi com una persona amb les seves capacitats i necessitats, interessos i desigs, i no com un grup humà amb una etiqueta uniformitzadora.

També les famílies són diferents, amb estils, formes i cultures diverses, i, per tant, considerar aquesta diversitat requereix, igualment, un estil i unes formes d'intervenció diferenciades.

La família és, i segurament serà, el referent clau al llarg de la vida de la persona amb discapacitat, i, en conseqüència, ha d'assumir la responsabilitat plena i la capacitat de poder decidir, juntament amb el fill o la filla, el que convé més. En aquest sentit, es fa molt necessari, sobretot en moments de transicions importants, reforçar l'assessorament i oferir suports d'acord amb les decisions que s'han de prendre, tot plegat garantint un bon acompanyament per part dels professionals de referència.

La intervenció per orientar els pares ha de fer possible:

- Examinar les necessitats de suport i assessorament de les famílies.

- Conèixer les vivències, les condicions i els recursos de l'entorn familiar i de l'àmbit de relació més proper.
- Disposar de l'opinió dels pares sobre aspectes concrets de la coordinació amb el centre.
- Saber quines són les seves preocupacions pel que fa a aspectes concrets de la transició a la vida adulta i laboral.
- Identificar els punts forts de les famílies per poder-los revertir en benefici del jove.
- Oferir seguretat i evitar actituds impositives.
- Escoltar amb actitud activa i comprensiva.
- Respectar l'opinió de la família i les seves decisions.
- Donar a conèixer totes les alternatives, les possibilitats i els recursos a l'abast.
- Marcar objectius clars i assolibles.
- Oferir claredat i sinceritat en la comunicació.
- Transmetre confiança i tenir en compte els sentiments.
- Fer el seguiment i revisar els acords presos.
- Acompanyar durant el procés.

Dificultats més importants que manifesten les famílies en el procés de transició a la vida adulta:

- Desorientació, inseguretat, neguit, etc. a l'hora d'afrontar un nou repte.
- Preocupació pel futur i el benestar emocional del fill o la filla.
- La integració laboral i social.
- Desinformació sobre els serveis i els recursos existents.
- Desinformació sobre l'atenció social i els espais d'oci.
- Dificultat per ajustar expectatives tant per excés com per defecte.
- Inseguretat a l'hora de prendre decisions, en molts casos a causa del desconeixement sobre el potencial del fill o la filla.
- Trastorns emocional.

És evident que la transició laboral del jove amb discapacitat no és l'únic element de transició a la vida adulta; altres factors com ara la socialització, l'afectivitat i el sexe, poder gaudir de l'oci i la vida independent, etc. es combinen amb les oportunitats d'accés a la feina. Per tant, per poder garantir l'estabilitat i l'efectivitat cal oferir una orientació, un suport i un assessorament amplis, diferenciadors i integrals, sempre comptant amb la col·laboració de l'entorn familiar.

3. COMPETÈNCIES CLAU BÀSIQUES PER A LA VIDA ADULTA

Idees. Conceptes

«S'entén per competència la capacitat d'utilitzar els coneixements i habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el discerniment tenint en compte la dimensió social de cada situació» (article 8.1 del Decret 142/2007 i article 7.1 del Decret 143/2007).

Per tant, la competència és la capacitat de posar en pràctica d'una manera integrada els coneixements adquirits, les aptituds i els trets de la personalitat que permeten resoldre situacions diverses. El concepte de competència va més enllà del «saber» i del «saber fer», ja que inclou també el «saber ser» i el «saber estar».

A l'ensenyament obligatori, cal prioritzar l'assoliment per part de tot l'alumnat de les competències que es consideren bàsiques, és a dir, les competències que afavoreixen l'autonomia necessària per a l'aprenentatge i per al desenvolupament personal i social.

Tenint en compte la dimensió personal i social de l'aprenentatge i dels processos de transició a la vida adulta, quan pensem en alumnes d'educació especial hem de tenir molta cura amb els aspectes personals. Ens hem de plantejar de quina manera afavorim l'adquisició d'aquestes competències durant l'ESO i com continuem treballant per donar suport al jove i a la família perquè consolidi aquestes competències durant la formació postobligatòria.

És a dir, ens hem de plantejar:

- **Com preparem el jove per a la transició entre l'ESO i la formació postobligatòria.**
El canvi brusca que suposa passar d'un entorn escolar d'educació especial o adaptat en l'aspecte personal (**emocional i social**) a un entorn cada cop més normalitzat o ordinari.
- Com el podem acompanyar, proporcionant el suport necessari o les adaptacions que calguin per **consolidar aquestes competències** bàsiques personals i socials, però també per assolir les competències tècniques necessàries per adquirir un **nivell de qualificació professional**.

La importància de les competències emocionals

La competència personal es vincula al desenvolupament i l'afirmació de la identitat personal i es tradueix en l'afirmació dels propis valors i de l'autonomia, però també en actituds d'obertura, flexibilitat i compromís envers els altres. Tots els àmbits d'aprenentatge contribueixen a desenvolupar la identitat personal, social o cultural de l'alumnat en posar-lo en contacte amb universos de coneixement variats.

Aquesta competència, dins l'àmbit de les competències bàsiques, es refereix, d'una banda, a l'adquisició de la consciència i l'aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionats, com ara la responsabilitat, la perseverança, el coneixement d'un mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat de triar, de calcular riscos i d'afrontar els problemes, així com la capacitat de retardar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos. D'altra banda, remet a la capacitat de triar amb criteri propi, d'imaginar projectes i de tirar endavant les accions necessàries per desenvolupar opcions i plans personals —en el marc de projectes individuals o col·lectius— responsabilitzant-se tant en l'àmbit personal com en el social i laboral.

COMPETÈNCIES BÀSIQUES A L'ESO (EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA)

(Decret 143/2007)

Competències transversals

Competències comunicatives:

1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual
2. Competència artística i cultural

Competències metodològiques:

3. Tractament de la informació i competència digital
4. Competència matemàtica
5. Competència d'aprendre a aprendre

Competències personals:

6. Competència d'autonomia i iniciativa personal

Competències específiques centrades a convidaure i habitar el món

7. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
8. Competència social i ciutadana

COMPETÈNCIES CLAU DE NIVELL 1, segons el sistema integrat de les qualificacions i la formació professional (SQCAT)

Competències clau en la formació professionalitzadora. Assoliment d'un nivell de qualificació adequat per accedir al món laboral o continuar la formació.

Competències emocionals

Resolució de problemes, resolució del treball, treball en equip, autonomia, responsabilitat, relació interpersonal i innovació.

Competències cognitives

Raonaments abstracte, analític, conceptual, espacial, esquemàtic, numèric, sintètic, verbal i pensament sistèmic.

Competències tècniques

Competències clau específiques d'un àmbit o perfil professional.

4. TREBALL EN XARXA. COORDINACIÓ AMB RECURSOS EXTERNS

El treball en xarxa permet establir relacions de col·laboració entre els agents interns de la institució educativa i els agents externs vinculats a la transició a la vida activa o adulta.

En la tasca de fer un acompanyament en la transició a la vida activa o adulta, des d'una perspectiva més inclusiva, es requereix una anàlisi de la realitat compartida que cal desenvolupar sobre la base d'una relació de col·laboració mútua entre les diverses persones, entitats i serveis que hi participen dins i fora del centre (professors, professionals, especialistes, orientadors, tècnics laborals, etc.).

El treball en xarxa permet reflexionar col·lectivament i compartir per poder coordinar i cohesionar actuacions entre els diferents serveis que intervenen, de manera que es faci un bon aparellament entre la persona i el lloc de treball o la persona i la formació.

També permet posar en contacte els centres formatius amb els recursos del municipi que comparteixen l'objectiu de facilitar la transició a la vida laboral o adulta, i apropar els centres d'educació especial als recursos formatius ordinaris (PQPI, formació de persones adultes, programes d'inserció laboral, etc.).

La transició escola-treball des d'una perspectiva de «normalitat» suposa un procés d'orientació que sovint fan des del mateix centre especialistes en orientació interns o externs Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògic (EAP) o també els mateixos tutors. En la major part dels casos es tracta de fer unes sessions d'orientació que comencen reflexionant sobre els propis interessos, la personalitat, els valors, les habilitats i continuen amb el procés d'informació sobre les alternatives, el coneixement del món laboral, etc.

Quan treballem amb alumnes amb barreres d'aprenentatge tot aquest procés és molt més complex. Aquesta complexitat no sempre es deu a factors interns associats a la discapacitat de la persona, sinó que s'hi afegeixen altres barreres que provoquen l'exclusió i exerceixen de limitadors de la inclusió. N'hi ha d'ordre estructural i del sistema, que són les relacionades amb la cultura, les polítiques pel que fa a l'accés, el proveïment d'ajuts i els recursos per a la inserció laboral i els recursos per a la formació. Altres tenen a veure amb determinades actituds i actuacions de les persones i s'associen a prejudicis sobre la capacitat d'aprendre, expectatives baixes, etc.

També cal tenir en compte que per a moltes persones amb barreres d'aprenentatge l'accés al món laboral no és l'únic entorn afavoridor en el pas a la condició d'adult, i que, per tant, hi

ha altres entorns o àrees que s'han de valorar a l'hora de fer l'orientació: l'oci i el temps lliure, la salut i les habilitats socials, la comunicació i els aprenentatges acadèmics funcionals.

Molt sovint aquestes persones reben el suport d'un especialista, ja sigui de l'àmbit de la salut o mental, psicològic, sensorial, social, etc., amb uns coneixements, una informació i una valoració molt valuoses. Això implica unir esforços amb organitzacions com ara l'ONCE, la Fundació Pere Mitjans, IMPD (Institut Municipal de Persones amb Disminució, el CAP dels Serveis Socials, l'ambulatori de la Seguretat Social, la Federació ECOM, etc.

El suport especialitzat per afavorir la transició a la vida laboral o adulta de les persones amb discapacitat s'ha de bastir d'una manera integrada al territori, la qual cosa implica desenvolupar una xarxa de serveis de suport des de la proximitat capaç d'aglutinar les ajudes: recursos específics, recursos normalitzats, recursos interns del territori, recursos externs, etc. Dins els recursos específics cal incloure els educatius i també els laborals, els culturals, els d'oci, els de salut mental, els d'informació, etc.

El coneixement dels recursos existents no és a l'abast dels professionals i les famílies, i el fet que siguin escassos i no sigui viable l'ensenyament en estudis superiors fa que aquest procés de transició quedi tallat i les alternatives, en el millor dels casos, siguin puntuals, amb alguna formació de curta durada que acabi fent, a curt termini, que el jove es quedi a casa.

Moltes vegades quan aquests joves arriben a l'edat adulta queden relegats a ser uns eterns nens si aquest pla de transició no es dona d'una manera efectiva.

Finalment, cal fer esment dels alumnes immigrants que presenten barreres per a l'aprenentatge, que han fet tota l'escolaritat obligatòria o una part al nostre país i que arriben a l'edat adulta sense permís de treball, que no tenen opció de continuar els estudis reglats. Forçosament, la transició passa per fer algun tipus de formació. Sense un suport extern aquestes persones no arriben als centres de formació, i sense un reforç i una ajuda constant no continuen un cop iniciada la formació.

Per tant, poder tenir una xarxa que actua conjuntament, amb una mirada comuna en què cada professional aporta des del seu lloc allò que li és propi, amb una metodologia que parteix del diàleg, de l'intercanvi d'informació i de punts de vista sobre l'alumne, és bàsic per garantir una bona transició i una bona inclusió, i poder assolir així l'objectiu d'igualtat d'oportunitats i de qualitat de vida a què tenen dret aquests joves.

5. ACOMPANYAMENT-GUIATGE en la transició a la vida activa de l'alumnat amb barreres per a l'aprenentatge i la participació

Les persones amb dificultats especials per incorporar-se a la societat necessiten un suport per construir un itinerari personal amb èxit. Cal pactar itineraris molt personalitzats i oferir un suport individual mitjançant un seguiment i un acompanyament molt sistemàtics i continus durant tota l'etapa formativa, i que pugui ser extensible fins al començament de l'etapa laboral.

Es tracta d'un suport o un guiatge que ha d'afavorir la incorporació del jove a la vida activa, a la societat, al món ordinari, etc., que fomenti el sentiment de pertinença social per tal que esdevingui una persona tan activa i autònoma com sigui possible, intentant no caure en un model excessivament assistencial. Per això cal ajudar els joves a posar-se en situació davant sortides concretes i la realitat laboral.

La dimensió que pot tenir acabar l'escola sense acreditació, amb dificultats per seguir aprenentatges en entorns ordinaris i amb una oferta formativa adaptada limitada, fa encara més necessari una tasca de seguiment d'aquests joves i de mediació amb els recursos formatius.

Cal aprofundir també en l'anàlisi de les necessitats de les famílies, i de quina manera aquestes poden intervenir donant suport als processos dels seus fills, ja que les famílies són una peça clau. Per tant, d'alguna manera parlem d'acompanyar també la família.

En definitiva, aquest acompanyament ha de contribuir a reduir les barreres per a l'aprenentatge i la participació dels alumnes.

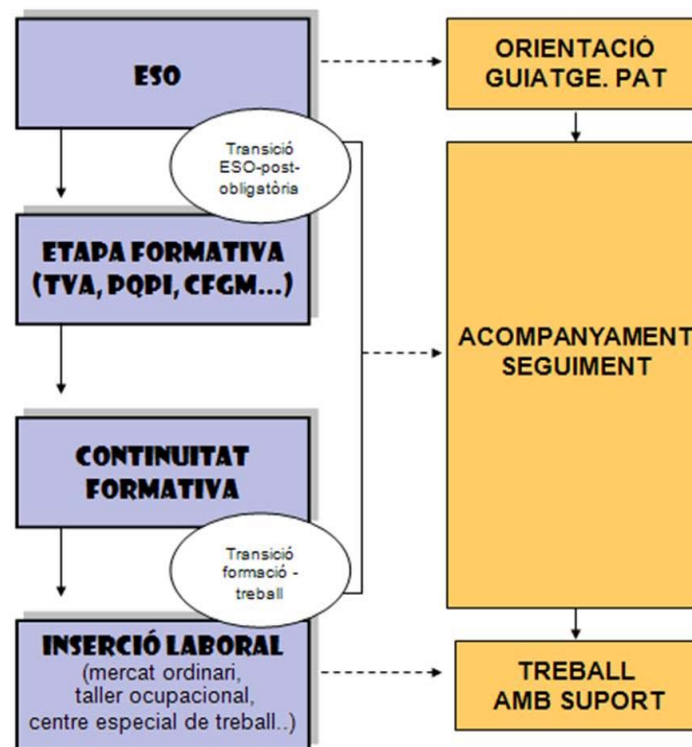
CONCEPTE D'ACOMPANYAMENT-GUIATGE. Com entenem l'acompanyament?

Partint d'un model d'acompanyament social i educatiu, l'acompanyament és una tasca de suport i seguiment que va més enllà de la informació i l'orientació al jove i a la família. És una ajuda professionalitzada flexible, molt individualitzada i temporal, sobretot en moments de transició o de canvi, que ajuda a construir un itinerari, a elaborar projectes viables i realistes en facilitar l'ús de diversitat de recursos i possibilitar altres ajudes i suports. Ha de fer evolucionar en moments d'estancament, dubte o bloqueig, i estimular el desenvolupament personal, la maduració social, els aprenentatges i l'adquisició de recursos. Acompanyar és facilitar d'una manera personalitzada, avançar al costat de..., negociar i compartir el projecte de canvi, treballar per descobrir les potencialitats, reconduir, donar

suport, etc. És una manera de ser al costat del jove que permet moments de reflexió, de suport a l'hora de prendre decisions, d'autoavaluació i de balanç del procés.

Aquest tipus de guiatge implica una figura de referència (tutor o guia) per al jove amb el qual estableix un vincle i que, alhora, és el pont i la connexió amb un recurs de formació i ocupació, tant si es tracta de recursos ordinaris com adaptats. Fins i tot, en alguns casos d'alumnes que accedeixen a una formació ordinària i que necessiten adaptacions, aquesta figura pot actuar com un intermediador entre la persona amb NEE i el recurs ordinari (ja sigui la formació o l'empresa).

L'acompanyament-guiatge de l'alumnat en diferents moments de l'itinerari

DURANT L'ESO. Orientació-guiatge en el pla d'acció tutorial

Durant aquesta etapa, el tutor fa l'acompanyament-guiatge a partir d'una tasca d'orientació, tutorització i suport a la presa de decisions de l'alumne i la família. Aquest acompanyament implica un equip multidisciplinari, tota una estructura d'acompanyament-guiatge interna del centre en coordinació amb agents externs de suport. A mesura que s'apropa el final de la secundària, l'alumne entra en contacte directament amb aquests agents externs que ajudaran a fer de pont entre l'escola i l'etapa de formació professionalitzadora.

El pla d'acció tutorial (PAT) ha de ser continu des dels 12 fins als 18 anys, en un treball transversal de l'orientació que s'intensifica i és més específic a quart d'ESO pel que fa a la necessitat d'apropar els recursos formatius i d'inserció laboral als centres de secundària.

Cal donar suport a l'acció tutorial dels centres de secundària (IES o escoles d'educació especial) en temes de transició, sobretot en el moment en què l'alumne han de prendre una decisió i s'ha de derivar a un recurs formatiu.

De l'ensenyament obligatori al postobligatori als centres d'educació especial

Dins el marc de l'escola d'educació especial, els tutors dels últims cursos de l'ESO (3r i sobretot 4t) viuen amb molta responsabilitat l'orientació dels alumnes que s'han de continuar formant fora de l'escola el curs següent. És un moment decisiu a l'hora de triar bé el centre de formació més adequat per a cadascun dels alumnes, i el fa més especial el fet que la majoria no volen allargar la formació gaire temps més a causa de les dificultats d'aprenentatge, de la manca d'interès, etc. En aquest sentit, cal filar més prim, ja que, tot i que són joves per esmenar les equivocacions, si l'opció de formació triada no compleix les expectatives que esperen a la llarga i tampoc no és determinant per treballar d'allò que els agradaria, es tracta d'una població molt vulnerable amb dificultats per adaptar-se als canvis i amb poques intencions de donar-se segones oportunitats. No obstant això, tot i que els tutors i els professionals externs informen i orienten els alumnes i els pares, la decisió i la responsabilitat final d'escollir una determinada formació recauen en les famílies.

Amb aquest punt de partida es comença a triar centre, i una de les dificultats més presents, curs rere curs, és el limitat ventall de possibilitats que hi ha, cosa que redueix encara més les possibilitats. En el cas de les noies la tria encara és més reduïda.

Els alumnes amb més dificultats, a partir de la valoració de l'EVO laboral (equip de valoració i orientació laboral) es deriven al món laboral protegit (centres ocupacionals, centres especials de treball, etc.). Ara bé, n'hi ha que poden seguir la formació cursant un PQPI. Una de les dificultats és que en alguns centres el nivell curricular del PQPI és molt elevat i, en conseqüència, alguns d'aquests nois que es podrien incorporar al món laboral ordinari, acaben ocupant places als centres especials de treball (CET).

D'altra banda, els centres d'educació especial que ofereixen PQPI a alumnes amb més dificultats i amb NEE són pocs, i gairebé tots d'àmbit privat o concertat, la qual cosa no afavoreix la majoria d'alumnes de famílies amb dificultats econòmiques. Els alumnes que

provenen de l'escola especial pública continuen tenint dificultats per continuar la formació en centres públics.

Cal comentar, però, una novetat per a aquest curs 2010-2011: la incorporació d'alumnat amb NEE a l'oferta pública ordinària de PQPI (reserva de dues places per grup per a alumnat amb NEE) que preveu la Resolució EDU/107/2010, de 27 de gener, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matrícula de l'alumnat als centres educatius per al curs 2010-2011. Això pot implicar una millora en l'accés de l'alumnat amb NEE a l'oferta pública de PQPI, encara que caldrà reflexionar pel que fa als recursos de suport per a l'acompanyament en els processos d'inclusió d'aquest alumnat en la postobligatòria ordinària.

Des d'aquesta perspectiva, creiem necessari fer paleses algunes de les reflexions que han anat sorgint al si del grup d'orientació que podrien facilitar la continuïtat de formació de l'alumnat dels centres d'educació especial i la seva incorporació posterior al món laboral ordinari:

- La possibilitat d'ampliar el ventall de centres que cursin PQPI amb les adaptacions corresponents per als alumnes que ho necessitin i que siguin ben capaços de desenvolupar una feina en el món laboral ordinari.
- Una reflexió i una actuació per part dels professionals implicats en aquest acompanyament-guiatge (des dels tutors fins a l'Administració) per perfilar noves professions per a aquest tipus d'alumnat més fràgil dins el món laboral ordinari, per concretar itineraris per a determinades feines que són capaços de dur a terme i per a les quals no cal tenir el graduat en ESO.
- Fer «tastets» a diferents centres de formació durant l'últim curs de l'ESO com a activitat d'orientació inclosa en el PAT per ajudar-los a concretar més la sortida formativa i conèixer més els centres.
- Creiem necessari continuar rebent informació i orientació dels professionals de Porta22 i del Pla Jove de formació-ocupació, col·laborant-hi estretament com fins ara.

De l'ensenyament obligatori als centres d'educació especial al món laboral

Molts dels alumnes dels centres d'educació especial no poden cursar un ensenyament postobligatori a causa del seu grau d'afectació. Són alumnes que s'estan a l'escola fins que tenen 21 anys, i la seva sortida és el món laboral «protegit».

La valoració de l'EVO determina el futur d'aquests alumnes, ja que són derivats a centres ocupacionals, a CET, a SOI (Servei Ocupacional d'Inserció), etc., alguns nois i noies que, amb acompanyament, podrien treballar en el món laboral ordinari.

Lluitar des de l'escola per convertir-los en adults, amb tot allò que implica aquesta paraula d'esforç, expectatives i reptes, es veu truncat quan el seu futur laboral es determina a 20 anys sense gairebé cap possibilitat de canvi fins a la jubilació. I més si parlem de centres en què els joves són tractats com a eterns infants: no es diferencien les activitats laborals de les lúdiques, se segueixen pautes simplement escolars, hi ha poca mobilitat. I això comporta que hi romanguin fins a la jubilació.

L'acompanyament i el guiatge a les famílies malauradament consisteix a oferir-los una llista de centres tan afins com sigui possible a la filosofia de cada escola i coherents amb els objectius treballats durant tants anys a l'etapa obligatòria.

No obstant això, hi ha algunes entitats que realment han optat per la inclusió laboral de nois i noies amb afectacions importants, i de mica en mica alguns joves tenen l'oportunitat de no ser exclosos.

No volem acabar aquest punt sense reivindicar que, malgrat la Llei d'integració social dels minusvàlids (LISMI) del 1982 i altres documents i normatives a favor de la inserció laboral i la inclusió en els diferents àmbits socials, no hi ha hagut encara una política ferma que aposti perquè aquests objectius esdevinguin realitats.

Durant l'etapa formativa

Durant aquesta etapa, el seguiment de l'itinerari del jove el fa una figura de referència que en alguns casos és el mateix tutor del centre d'educació especial d'on prové el jove, i en altres casos és un professional (tutor o psicopedagog) del recurs formatiu. Acostumen a ser itineraris molt adaptats o dins de l'àmbit de l'educació especial, és a dir, per a joves que provenen d'un entorn adaptat i que segueixen itineraris formatius adaptats.

Ara bé, quan parlem de la continuïtat formativa de joves amb necessitats educatives especials cap a la postobligatòria ordinària (PQPI o Cicles Formatius de Grau Mitjà, la

formació d'adults o formacions ocupacionals adaptades, no hi és aquesta figura d'acompanyament-guiatge que dona suport al jove i connecta amb els recursos formatius.

Així doncs, cal estendre a la postobligatòria el suport a les NEE que es desenvolupa durant l'etapa obligatòria mitjançant adaptacions i intervencions de professionals especialitzats. Cal un dispositiu d'acompanyament específic, un agent extern de suport que dugui a terme les tasques següents:

1. Tasca de seguiment

Implica accions de seguiment de tot l'itinerari fins a aconseguir l'objectiu acordat amb cada jove, establint un contacte continu amb el jove i, si cal, també amb el recurs formatiu. Seria una acció de reforç per garantir la continuïtat del procés del jove.

Aquests itineraris són força personalitzats i cal fer-hi adaptacions contínues, i adequar el tipus i el nombre d'accions de seguiment. Cal ajustar la temporització del seguiment de cada jove al moment del procés en què es troba l'alumne i a les necessitats de cada cas.

Les accions de seguiment permeten recordar al jove que està acompanyat, donar-li suport i reconduir situacions.

2. Tasca de suport i assessorament psicopedagògic

Cal un agent que amb les seves accions faci aportacions per millorar la pràctica de la inclusió en etapes formatives postobligatòries al centre formatiu ordinari que ha de rebre l'alumnat per tal de fer-hi els ajustos o les adaptacions que calguin.

3. Tasca de continuïtat de l'acompanyament

Fins al moment de la transició formació-treball: accions d'orientació, preparació en el moment d'acabar l'etapa formativa, visites a CET, Centre Ocupacional, EVO, serveis d'intermediació laboral, entitats d'inserció laboral, etc.

ETAPA D'INSERCIÓ LABORAL. Treball amb suport

Per afrontar amb èxit la inclusió laboral creiem que el dispositiu d'acompanyament amb joves amb dificultats especials s'ha de prolongar fins al començament de l'etapa laboral, sobretot si es tracta d'una ocupació normalitzada, seguint el model de la metodologia de treball amb suport que facilita l'accés de persones amb discapacitat al món laboral ordinari.

Les accions que cal fer són les següents:

- Orientació, suport i ajuda per trobar feina.
- Acompanyament i seguiment continuat a la fase de pràctiques o el començament del contracte.

- Suport directe o presencial dins l'empresa que es va retirant progressivament.
- Suport indirecte mitjançant tutories amb el jove i reunions amb l'empresari amb l'objectiu de mantenir i consolidar la feina.

6. DE LA TASCA ESCOLAR A LA PRÀCTICA EN EMPRESSES

El final de l'escolaritat obligatòria sempre desperta incertesa entre els adolescents i les seves famílies sobre l'itinerari que cal seguir. La transcendència d'aquesta decisió és força considerable, ja que implica una opció, si no irreversible, definitiva respecte del futur laboral i personal. Aquesta transcendència és més gran en alumnes en què les pròpies capacitats són limitades i en què el ventall de possibilitats de formació és restringit.

A la majoria d'alumnes els costa prendre decisions sobre el seu futur formatiu o laboral, però encara és més difícil quan aquests alumnes són persones amb discapacitats o amb obstacles de diferents tipus. No tan sols acostumen a tenir una autoestima molt baixa, poca confiança en ells mateixos i dificultats reals d'aprenentatge, sinó que estan mancats d'experiències i vivències que els podrien ajudar a triar què volen fer quan deixin l'escola.

Generalment, aquests adolescents o joves tenen un coneixement experiencial d'ells mateixos força incomplet i no sempre real que, a més, està influït per determinats condicionants externs que actuen persistentment (mitjans de comunicació, amistats, estereotips i estatus professionals i socials, etc.). Low Brown esmenta la importància del principi de realitat, és a dir, del coneixement de les pròpies capacitats i limitacions. En educació especial, fonamentalment, la fantasia sobre el propi projecte de vida és molt accentuat, i cal treballar-lo amb els nois, les noies i les famílies.

Lluitar contra totes aquestes variables suposa enfrontar l'alumne amb ell mateix i fer-li saber les habilitats, les aptituds, les capacitats i els valors que li permetran tenir èxit en una ocupació laboral futura. Aquest repte, però, no es pot afrontar només des del discurs i la paraula; cal demostrar-li que «és capaç», i per això estem convençuts que la pràctica i l'aprenentatge vivenciat proporcionaran els elements clau per millorar la pròpia concepció i la motivació per aprendre.

Cada cop més, tant des de l'Administració com per iniciativa dels mateixos centres, es duen a terme experiències i bones pràctiques basades en la funcionalitat dels aprenentatges. Les aules taller i els programes de diversificació curricular, per exemple, ofereixen a l'alumne la possibilitat d'aprendre activament no tan sols els aspectes curriculars, sinó també, i fonamentalment, les actituds i les capacitats necessàries per integrar-se plenament en la vida adulta.

Més amunt s'han analitzat ja les competències fonamentals necessàries per accedir al món laboral; en aquest apartat ens preguntem com es pot dur a la pràctica de manera que se n'asseguri l'aprenentatge.

Des de l'ensenyament obligatori no podem oferir pràctiques en entorns laborals reals, però sí que podem iniciar els alumnes en les actituds i els hàbits «plurilaborals» que els garanteixin l'èxit en ocupacions posteriors. Així, l'entorn escolar s'erigeix com un laboratori pràctic que, ben aprofitat, esdevé clau en el desenvolupament dels nois i les noies.

El cansament i el rebuig d'aquests alumnes de l'entorn escolar són molt alts; fer activitats diferents que tinguin èxit els genera canvis importants, des d'aspectes més bàsics com ara la higiene, la puntualitat o el to de veu fins a aspectes més profunds de maduresa, creixement i confiança en ells mateixos.

Hi ha tasques funcionals de les quals els nois i les noies es poden responsabilitzar, que es comencen a primària amb el nom comú de *càrrecs* (tancar els llums, regar les plantes, etc.) i que es poden anar ampliant a mesura que els alumnes es fan grans amb treballs com ara col·laborar en la reprografia i la consergeria, fer petits arranjaments de les instal·lacions comunes i reposar els llibres a les prestatgeries de la biblioteca.

Ara bé, per tal que la realització de les tasques encomanades assoleixi l'objectiu previst cal tenir en compte els criteris següents:

- L'activitat s'ha de triar per a cada alumne concret, amb uns objectius precisos i tenint en compte les capacitats, els hàbits i les competències que es volen desenvolupar en cada cas.
- L'alumne ha de sentir que l'èxit de la tasca feta és seu, perquè la motivació és allora causa i efecte de l'aprenentatge.
- La responsabilitat que s'atorga a l'alumne quan fa la tasca és real, l'alumne treballa de debò, i així ho ha de sentir; no juga a treballar. Per tant, se li han de demanar responsabilitats sobre allò que fa.
- Cal fer conscient el noi o la noia de l'objectiu previst i d'allò que se li demana.
- Ha de ser una tasca situada a la zona de desenvolupament proper (espai per a l'ensenyament-aprenentatge), en paraules de Vigotski, i s'han d'anar retirant els ajuts a mesura que el noi o la noia sigui més competent.
- La supervisió i l'ensenyament de la tasca han d'anar a càrrec del professional que la duu a terme (conserge, operari de servei, etc.) i no d'un docent, per tal de donar veracitat a la situació, tot i que aquest en faci el seguiment. En conseqüència, cal implicar-hi els altres treballadors del centre.
- Davant diverses accions possibles, són millors les que fan intervenir més capacitats i més creativitat dels alumnes. Activitats que permetin la transferència d'allò après, aprenentatges generalitzables al màxim de situacions possibles; en el

cas dels hàbits i les actituds laborals, aspectes com la higiene, la puntualitat, la responsabilitat, el to de veu adequat, el respecte, el compliment d'ordres, etc.

- Les tasques encomanades han de ser valuoses, respectades i, fins i tot, desitjades per altres companys.
- Aquestes propostes s'han de recollir sempre dins el currículum de l'alumne com una part important dels seus aprenentatges.

Durant els últims cursos de l'etapa d'escolaritat obligatòria es comença a treballar més específicament l'orientació cap a una sortida i, després, cap a un centre concret de formació. Generalment, els alumnes i les famílies coneixen molt poc tot aquest món i cal un acompanyament i un guiatge.

Un cop a l'ensenyament postobligatori, en la major part dels casos als PQPI, cal oferir als alumnes una experiència laboral significativa i valuosa, així com una oportunitat per familiaritzar-se amb un entorn de treball dins d'una empresa real. En el cas dels alumnes amb dificultats, el procediment i la preparació requereix un treball bàsicament artesanal. Els paràmetres considerats al punt anterior pel que fa a l'execució de tasques durant l'ensenyament obligatori són igualment vàlids en aquesta franja educativa. Tanmateix, cal considerar per la seva especificitat la necessitat d'adaptar alguns aspectes de la metodologia de treball a cada jove, tenir cura a l'hora de triar l'empresa i incrementar les accions de seguiment, dur a terme accions més contínues i planificades per al jove i la seva família, i ajustar la temporització del seguiment de cada jove segons les necessitats de cada cas.

El que és desitjable en aquest moment formatiu és que el tutor sigui alhora el professor de formació professionalitzadora i tutoritzi les pràctiques, ja que coneix l'alumne i disposa d'experiència i coneixements suficients per esdevenir el pont entre l'empresa i el noi o la noia, i que col·labori, d'una banda, a millorar les competències personals, socials i laborals de l'alumne concret en un entorn ordinari, i de l'altra, a generar per part de l'empresa actituds positives i tolerants respecte de la diferència i els joves amb dificultats.

En aquest cas, intentar assegurar l'èxit de la pràctica en una empresa comporta:

- Un treball en equip i interdisciplinari de tots els professionals implicats.
- Un espai de coordinació en què es prenen acords.
- Un seguiment regular de l'alumne al lloc de pràctiques i el seu suport corresponent.
- La recerca de noves empreses i la valoració de l'adequació del lloc de treball a les necessitats de cada alumne.

7. RECURSOS DEL CENTRE

Es fa difícil determinar quins recursos ha de destinar el centre a l'orientació de l'alumnat sense tenir clar, abans, quins són els objectius que aquest prioritza.

Un dels objectius fonamentals que socialment es plantegen pel que fa a l'educació és que els nois i les noies accedeixin al món adult i s'hi incorporin com a ciutadans en plenitud. Ajudar cada alumne a definir la trajectòria i els paràmetres que l'han de guiar cap a la seva vida laboral (en aquest cas) és un dels compromisos que la societat reclama a cada centre educatiu.

L'equip directiu és qui s'ha d'apropriar aquest objectiu com a objectiu de centre i del mateix projecte de direcció, de manera que no pugui quedar relegat només al Departament d'Orientació, al psicopedagog o a un professorat determinat.

Si és així, d'una banda, comportarà que uns professionals determinats disposin de temps per dur a terme l'organització, la coordinació i la pràctica de l'orientació, en definitiva, per fer un treball sistemàtic, coordinat i de qualitat, i d'altra banda, haurà d'estar recollit als documents rectors del centre, a l'estructura del centre, als horaris, al pla de formació del centre, etc.

És difícil determinar una estructura bàsica que pugui ser útil per a tots els centres perquè les realitats són molt diverses. Hi ha, però, un seguit d'elements que creiem indispensables:

- Un Departament d'Orientació o un grup impulsor amb les idees clares per tal d'organitzar l'orientació al centre.
- El claustre: només la complicitat i el convenciment de tot el professorat farà tirar endavant les propostes concretes. Cal destacar també en aquest punt la importància dels tutors pel que fa al seguiment dels alumnes i la relació amb els pares.
- La coordinació amb equips externs (EAP, Pla Jove, Porta22, etc.), que millorarà les intervencions que es facin amb cada alumne.
- Disposar de temps que es reculli a l'horari personal dels docents implicats.

Les escoles que presentem aquest document disposem d'un treballador o una treballadora social un matí a la setmana. La figura d'aquest professional ha permès fer una cerca exhaustiva de centres coincidents amb la línia de treball pròpia i poder oferir actualment a

les famílies i alumnes un ventall d'opcions molt més ajustat a la nostra manera de veure el pas a la vida adulta i a la formació professionalitzadora.

Pel que fa al material que es pot fer servir, hi ha nombroses publicacions molt bones en diversos formats (paper, digital, etc.). Com a criteri, és una opció optimitzar els materials que ja hi ha i adaptar-los, ampliar-los o adequar-los a les diverses realitats que es poden trobar.

Finalment, tot i que aquest punt fa referència als recursos destinats a l'orientació dins el centre, no podem obviar la necessitat de mantenir vincles més amplis amb altres professionals externs que també coneixen i treballen en l'àmbit de l'orientació. El fet de compartir materials, metodologies, punts de vista, inquietuds i experiències sempre enriqueix i actualitza el model propi que utilitzem quan ens enfrontem a les necessitats de cada alumne concret.

2a PART

Recull de bones pràctiques

Aquesta segona part està pensada com una concreció, als diferents centres, d'alguns dels aspectes que s'han assenyalat de manera general a la primera part del document. S'hi fa palesa la particularitat de cadascun dels centres, tot i que hi ha uns elements comuns.

Cada centre acull un tipus d'alumnes amb unes característiques específiques dins un ampli ventall (discapacitats psíquiques, físiques, malalties mentals, etc.), la qual cosa condiciona també l'enfocament d'aquesta realitat quotidiana.

Introducció

El Centre d'Educació Especial (CEE) La Ginesta és una escola pública gestionada pel Consorci d'Educació situada al barri de Montbau de Barcelona, dins el recinte de les Llars Mundet.

Actualment, el centre atén alumnes des de 10 fins a 20 anys amb necessitats educatives relacionades amb problemes greus de retard en l'aprenentatge escolar deguts a una discapacitat psíquica. Cada cop més, però, arriben a l'escola alumnes amb altres dificultats greus associades socials i/o emocionals.

Els alumnes es distribueixen en grups que es corresponen als habituals de la primària i la secundària. Els alumnes més grans que romanen a l'escola a partir de 18 anys cursen el Programa de Formació per a la Transició a la Vida Adulta (PFTVA). Generalment, la ubicació dels alumnes en aquests grups es fa a partir del nivell cursat anteriorment i de l'edat cronològica. En algunes situacions, tenint en compte les característiques personals de l'alumne, es modifica aquest criteri. El nombre màxim d'alumnes matriculats és de 60, amb una ràtio d'uns 10-12 alumnes per aula i dos tutors.

La majoria de l'alumnat acaba a 16-17 anys i continua els estudis en PQPI ordinaris o adaptats. Els alumnes que tenen com a sortida un taller ocupacional o un centre de dia romanen al centre i cursen el PFTVA.

Cada grup té sempre dos tutors que poden fer diferents tipus d'agrupaments. Hi ha una bona dotació pel que fa a professorat i Personal d'Atenció Educativa Complementària, a més de la col·laboració d'especialistes externs que permet millorar la qualitat de l'atenció envers l'alumne que els utilitza. L'organització dels cursos de tercer i quart és similar a la dels programes de diversificació curricular.

Tot i aquests agrupaments, s'estableix per a cada alumne un pla individualitzat amb els suports i els recursos necessaris per dur-lo a terme.

L'orientació al CEE La Ginesta amb l'alumnat d'ESO

Entenem que l'objectiu fonamental de l'escola és donar eines als alumnes perquè esdevinguin persones adultes i, com a tals, puguin formar part plenament de la societat a la qual pertanyen amb els drets i els deures que té qualsevol ciutadà. Per tant, l'orientació i l'educació formen part d'un mateix objectiu. Des d'aquest punt de vista, tot el treball que suposa autonomia, maduresa emocional, coneixement i cultura, pla de futur, etc. és treball no tan sols de l'educació, sinó també de l'orientació.

Més concretament, partint dels criteris de «saber», «saber fer», «saber estar» i «ser» intentem dotar els alumnes dels instruments bàsics que els permetin adquirir hàbits de treball «polivalents» i coneixements que els serviran per dur a terme qualsevol tasca futura.

Tanmateix, topem amb un aspecte determinant per a nosaltres: quan l'alumnat acaba l'ESO és massa jove per incorporar-se al món laboral i intentem que segueixin la formació amb estudis professionalitzadors perquè encara els falta créixer, no tan sols per edat, sinó també perquè han viscut en un entorn molt protegit tant per la família com per l'escola.

Aquesta decisió de futur no pertoca únicament a l'alumne; en definitiva, són els pares els qui trien i, per tant, cal treballar amb ells també des de ben aviat.

Així mateix, a aquests objectius específics d'orientació cal afegir-ne un altre de complementari encaminat al treball comunitari. Els nostres són alumnes amb moltes necessitats reals, però molt acostumats a rebre i poc habituats a donar, a pensar en els altres o a sentir-se part d'una comunitat més gran.

Ja que no podem fer pràctiques en entorns reals de treball perquè el nostre alumnat cursa l'ESO, intentem buscar marcs de realitat que s'hi ajustin tant com es pugui, principalment el darrer curs.

Tasques a la comunitat

Els alumnes de quart —tot el curs— i els de tercer —el darrer trimestre— dediquen dues hores lectives setmanals a fer tasques a la comunitat. Els objectius principals són els següents: saber comportar-se en una feina i adquirir responsabilitat i hàbits de treball (puntualitat, to de veu, educació, fer la tasca encomanada amb correcció, etc.). Constitueixen un tast d'activitats que es poden plantejar com a tasques laborals futures.

Totes les tasques estan supervisades sempre per un adult, però se'ls demana responsabilitats com si ells en fossin els darrers responsables. Val a dir que comptem amb la complicitat de totes les persones adultes de l'escola (no tan sols del professorat), com ara la conserge i l'administrativa. No tots els alumnes fan totes les tasques; trien juntament amb els tutors les més adequades als seus interessos, habilitats, etc.

A tall d'exemple, **dins l'escola**:

- Cada dia un alumne és responsable de fer les fotocòpies de tota l'escola.
- Dos encarregats endrecen els llibres de la biblioteca i fan el servei de préstec.
- Un alumne fa les funcions de conserge (agafa el telèfon, fa petits encàrrecs, dóna les claus i revisa que les tornin, tritura documents, etc.).
- Un altre alumne és a secretaria: passa llistats o petites notes a l'ordinador, fa rètols, endreça documents, ensobra, etc.
- Alguns alumnes fan manteniment: amb el professor de fusta fan petites reparacions (penjar quadres, arreglar un pany, repintar, etc.) i amb el d'informàtica fan el manteniment dels ordinadors de les aules i de l'aula d'informàtica.
- Altres fan de suport a la professora d'educació física amb el grup de primària.
- Hi ha un encarregat de gravar setmanalment programes de la televisió interessants per a algunes matèries.

Fora de l'escola, en col·laboració amb altres centres, tots els alumnes com a grup:

- Col·laboren quinzenalment a la seu central del Banc d'Aliments. És el lloc que hem trobat més semblant al treball real de magatzem (embossar, col·locar material a les prestatgeries, posar dins capsos, distribuir, etc.). Quedem directament a la plaça d'Espanya amb l'objectiu que els nois i les noies es desplacin sols des de casa seva.
- Puntualment, en col·laboració amb l'Escola Bressol Municipal (EBM) Valldaura, preparen el càtering de Nadal i fan de cambres. Aquesta activitat s'acompanya d'una xerrada d'un cambres professional. A primer i a tercer ja han fet cuina.
- Visiten el Centre de Formació Llongueras i fan pràctiques a l'escola amb un perruquer o una perruquera professional.
- Fan pràctiques (dos dies) al Castell de Sant Feliu, on tenen com a matèria optativa hort.

També hi ha tasques triades segons cada noi o noia (mai supleixen el professional):

- Acompanyen a la piscina els alumnes de P4 i P5 de l'escola Els Pins.
- Acompanyen a psicomotricitat els alumnes grans de l'EBM L'Arboç.

- Fan una sessió setmanal de bàsquet als alumnes de segon de l'escola Els Pins (amb la preparació prèvia, l'avaluació, l'acompanyament, etc.).

Hi ha tasques que iniciarem al segon trimestre d'aquest curs:

- Relació intergeneracional a la llars d'avis Mundet: jocs de taula i conversa.
- Amb l'alumnat de tercer, rentar, plegar i planxar, classificar i embossar roba.

La «matèria» d'orientació

Alguns aspectes com el coneixement propi, les dades d'identificació bàsiques, el coneixement d'algunes professions, hàbits personals bàsics i el coneixement real de les possibilitats futures es treballen en cursos anteriors a quart. És principalment en aquest darrer curs que es destina un temps específic a tot el treball d'orientació i sortida de l'escola.

Així doncs, a quart dividim la matèria de ciències socials en dos: orientació i sortides, totes dues absolutament connectades.

Orientació

Es treballen tots els aspectes concrets que poden ser útils per trobar feina (pàgines web, currículum, entrevista, presència), interessos, centres de formació i sortida, procés de matriculació, etc.

Aquest curs és el primer que hem tingut la possibilitat de fer el curs «I després de l'ESO, què?», que s'ofereix des de Porta22. S'ha adaptat al nostre alumnat i ha tingut una valoració altament positiva, sobretot perquè sortir de l'entorn de l'escola els fa ser més realistes, alhora que permet al professor incidir en aspectes rellevants durant la resta del curs.

Comptem també amb la col·laboració de la Marta Buenaventura del programa Pla Jove del Consorci d'Educació de Barcelona per informar els alumnes dels centres que poden respondre als seus interessos a partir d'una o dues trobades al llarg del segon trimestre.

Sortides

Complementen les activitats anteriors. Els alumnes preparen les sortides: busquen informació sobre allò que veuran o faran i sobre com s'hi arriba. Són visites a empreses com a centres de formació (Cola Cao, empresa TYT, Centre Martí Codolar, Centre de Formació Ocupacional (CFO) Montserrat, etc.). S'intenta que les visites es facin a primera hora del matí o darrera de la tarda, de manera que els alumnes s'hagin de desplaçar sols a casa en un dels recorreguts.

Orientació a les famílies

Gairebé des que l'alumne es matricula a l'escola es pregunta als pares què els agradaria per als seus fills quan siguin grans. Sempre treballem amb aquesta perspectiva de futur, sobretot perquè hi ha moltes famílies poc realistes, bé perquè consideren que tenen un fill totalment fracassat, bé perquè les expectatives són excessivament elevades, bé perquè rebutgen feines per als seus fills perquè les consideren de poc valor, tot i que poden ser adequades. Així mateix, els alumnes són generalment fantasiosos i, sense saber quines tasques implica una professió, la voldrien fer. Hem constatat, però, un procés positiu de realitat al llarg dels anys.

Ara bé, al final del tercer curs i a quart es comença a treballar més específicament l'orientació cap a una sortida i, després, cap a un centre concret. Generalment coneixen molt poc tot aquest món i es deixen aconsellar força. Tenim també el suport del tècnic o la tècnica del Pla Jove per als casos en què no disposem de prou informació, i els hi adrecem o els atenem conjuntament.

El professorat

Ja fa temps que el centre té un tipus de funcionament similar i al llarg dels anys s'ha anat millorant i hi hem anat incorporant activitats, conferències, visites, etc. El més complex de tot, al nostre parer, és organitzar, coordinar i fer el seguiment de cada activitat que duu a terme cada alumne, sobretot amb els centres que col·laboren amb nosaltres. Entenem que traspasar aquesta dinàmica a un centre ordinari pot ser complex tant pel nombre d'alumnes (el nostre grup de quart és de 13 alumnes) com per la dedicació del professorat (tenim dos tutors per grup, a més d'altres professionals en moments puntuals).

El traspàs d'informació als nous centres es fa al principi de cada curs. Més endavant es fa el seguiment de manera puntual durant el primer any, bé directament, bé amb la col·laboració del tècnic o la tècnica referent del Pla Jove.

Necessitat de treballar en xarxa

Molts dels nostres alumnes reben atenció sanitària (Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil) o social (serveis socials primaris o Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència). La coordinació amb tots els agents implicats es fa habitualment durant tota l'escolarització, però en els moments de canvi s'intensifica perquè concebem el noi o la noia de forma global i cal considerar totes les variables que hi poden intervenir. A més, poder compartir la informació i els punts de vista dels diferents professionals suposa poder oferir una orientació més ajustada des de l'escola, però també que sigui coincident des de tots els serveis que l'atenen.

Paral·lelament, som conscients que no disposem de tota la informació pel que fa a orientació, per això treballem amb el tècnic o la tècnica del Pla Jove i amb el Projecte Vida Professional (ProVP) de Barcelona Activa, que amplia els coneixements que podem oferir a l'alumnat i les seves famílies.

Altres aspectes

Punts forts

La flexibilitat que les escoles d'educació especial tenen a l'hora d'elaborar el currículum permet dedicar a l'orientació més temps del que seria possible en un centre ordinari.

La majoria d'alumnes estan cansats de tot allò que entenem per *escolaritat*; fer activitats diferents en les quals poden tenir èxit i que es veuen capaços de fer autònomament fa que es valorin positivament i genera canvis importants en tots ells, des d'aspectes més banals com ara la higiene i el to de veu fins a aspectes més profunds de maduresa, creixement i confiança en ells mateixos.

Fer un tast, encara que sigui petit, de diferents ocupacions els porta a conèixer-les d'una manera més pràctica i poder decidir amb més criteri les que són més properes als seus interessos. També amb relació als aprenentatges més escolars s'obtenen beneficis col·laterals, ja que milloren perquè esdevenen realment funcionals. Per exemple: quan han de contestar al telèfon en català en nom de l'escola es preocupen per fer-ho bé; si deixen una nota escrita o han de redactar un missatge electrònic per fer una visita, no hi ha d'haver

faltes; si han de comptar diners de l'escola no es poden equivocar; si han de fer una entrevista amb un professor o una professora d'una altra escola han de portar la reunió preparada, etc.

Aspectes que cal millorar

L'escola, com la família, no deixen de ser entorns molt protectors, i quan els alumnes passen a altres centres amb dinàmiques que impliquen més autonomia els costa l'adaptació.

Les sortides són limitades, fins i tot més per a les noies que per als nois, i això els redueix molt les possibilitats.

Tot i que es treballa molt, encara hi ha alguna família que no és capaç de rebaixar les expectatives inicials sobre el fill o la filla, i generalment això suposa un fracàs, amb l'abandonament consegüent de la formació per part de l'alumne, o que menysprea les ofertes que se li fan. Com ja s'ha dit, l'organització, el seguiment i l'avaluació de totes les activitats es fan juntament amb els altres centres.

Finalment, trobem que els nivells que es demanen en alguns centres, tot i cursar PQPI, són molt elevats, i l'exigència laboral posterior també, cosa que implica que els nois i les noies que es podrien incorporar al món laboral ordinari acaben ocupant places als CET.

L'orientació al CEE La Ginesta amb alumnat del Programa de Formació per a la Transició a la Vida Adulta (PFTVA)

El grup d'alumnes del Programa de Formació per a la Transició a la Vida Adulta (PFTVA) està constituït per nois i noies de 17-18 a 20-21 anys aproximadament amb discapacitats psíquiques greus, la sortida dels quals actualment és un taller ocupacional segons la valoració de l'EVO. Tot i que considerem que els nois i les noies d'aquesta edat no s'han d'estar a l'escola, quan els pares visiten els tallers ocupacionals decideixen allargar al màxim el temps d'escolaritat emparant-se en la normativa vigent. Per això ens vam plantejar un programa més professionalitzador i diferenciat de la resta. Tot el programa pretén, com indica el nom, dotar els joves de les eines bàsiques per a la vida adulta.

Aquests alumnes compren setmanalment el material de l'escola, renten cotxes, munten peces que voluntàriament ens cedeix alguna empresa, fan també el manteniment de bricolatge de l'escola, etc. Paral·lelament, treballen aspectes més funcionals de la vida quotidiana (cuinar, posar una rentadora, fer tasques de la llar, etc.).

La situació d'aquests alumnes quan deixen l'escola és molt més crítica perquè la valoració de l'EVO determina el seu futur. Una valoració que es fa a partir d'una o dues entrevistes amb «l'usuari» i que no sempre té en compte l'opinió d'altres professionals, si més no en el nostre cas. Alumnes que podrien treballar en un CET, i fins i tot en el món laboral ordinari, són derivats a Centre Ocupacional. Els nois i les noies «moguts» derivats a CTO no sempre són ben rebuts perquè «podrien interferir en la dinàmica del grup i no són adequats», o bé es recomana que se'ls augmenti la medicació (hem trobat dos casos).

Disposar d'una treballadora social a l'escola, però, ens ha permès fer una cerca de centres que coincideixen amb la nostra línia de treball, i actualment podem oferir als pares, si volen, un ventall d'opcions que s'ajusten a la nostra manera de veure el pas a la vida adulta dels nois i les noies. Moltes vegades, però, les famílies no poden pagar l'elevat cost que representen.

La sortida de l'escola es fa complexa, sobretot en el moment de la presa de decisió dels pares. D'una banda, no els agraden els centres que visiten, però de l'altra també els donen seguretat i tranquil·litat perquè d'alguna manera alguns Centre Ocupacional són la continuïtat de l'escola i, per tant, els seus fills estan protegits.

BONES PRÀCTIQUES EN LA TRANSICIÓ ESCOLA-VIDA ACTIVA O ADULTA AL CENTRE MUNICIPAL PONT DEL DRAGÓ

El Centre Municipal Pont del Dragó, situat al Districte de Sant Andreu de Barcelona, ofereix formació i recursos per a persones amb discapacitat física greu. Actualment inclou dos serveis complementaris:

- El Servei de Formació
- El Servei Educatiu Específic de Discapacitat Motriu

El **SEEM** és un servei educatiu específic per a persones amb discapacitat motriu. Aquest servei promou i fomenta:

- Les ajudes tècniques de suport a les activitats de la vida diària.
- L'accés a la tecnologia d'assistència.
- Sistemes de comunicació augmentatius.
- La participació, la formació i l'ocupació.
- El suport, l'assessorament i el seguiment.
- La col·laboració en la formació.

El **Servei de Formació** té com a finalitat aconseguir, a través d'una tasca bàsicament formativa, programes de qualificació professional inicial (**PQPI**), que els nois i les noies prenguin un paper actiu en la seva inserció laboral i social, i afavorir la seva autonomia i qualitat de vida. Aquests programes ofereixen una via de formació academicolaboral per als joves que acaben el període d'ensenyament obligatori i no tenen possibilitats de continuar a l'escola ordinària a causa de les adequacions curriculars, l'entorn de treball, l'accessibilitat, etc.

A les aules coincideixen alumnes que s'han integrat a l'escola ordinària i han seguit l'ensenyament amb diferents graus d'adaptacions curriculars, amb alumnes que provenen d'escoles d'educació especial i que no han tingut experiències d'integració. També n'hi ha que han hagut de deixar els estudis als centres ordinaris per un accident que els ha provocat lesions neurològiques i necessiten una atenció especial. Altres alumnes provenen d'altres països i cultures i és la seva primera experiència d'integració. En alguns casos trobem alumnes que, després d'abandonar els estudis, han estat a casa o hospitalitzats un temps considerable i reprenen l'etapa formativa.

Un altre aspecte que cal destacar sobre les característiques dels alumnes és que solen presentar pluridiscapacitats o altres dèficits associats a la discapacitat física. Així, tenim

alumnes amb dificultats de comunicació i llenguatge, dèficit visual, trastorns de la personalitat, emocionals i conductuals.

També trobem que una bona part dels alumnes viuen en situacions socials o culturals desfavorides; n'hi ha que pertanyen a famílies que viuen situacions de vulnerabilitat a conseqüència d'haver patit problemes de salut (física o mental) o haver viscut una dinàmica familiar conflictiva.

Actualment hi ha sis grups, amb un màxim de vuit alumnes per grup, que corresponen als tres cursos de cada modalitat dels PQPI. Cada grup té assignat un tutor o una tutora, un educador o una educadora i un psicopedagog o una psicopedagoga, a més de l'equip docent que intervé impartint els crèdits a cada curs. El centre disposa també d'una fisioterapeuta, una logopeda, una treballadora social i l'equip multidisciplinari del Servei de Recursos.

En el moment de fer la transició de l'escola a la vida activa o adulta, no és gens fàcil per als alumnes afectats de greus limitacions funcionals acompanyades de mancances motrius. Sovint aquesta transició s'acompanya d'inquietud, desconfiança i poc coneixement de l'entorn i els recursos. També trobem que es fa difícil l'orientació quan hi ha pocs recursos o bé no estan preparats per atendre alumnes de les característiques del nostre centre.

Des del centre hem desplegat tot un ventall de recursos que considerem necessaris per acompanyar els alumnes i les seves famílies al llarg de tota la formació al centre.

Així, s'ha creat una estructura organitzativa en la qual participa un equip d'especialistes, tant del Servei de Formació com del Servei de Recursos, ja que en molts casos, quan l'alumne acaba l'etapa formativa del PQPI, pot continuar rebent acompanyament i suport des d'aquest servei.

L'àmbit de la formació s'estructura en departaments. Per poder donar resposta als objectius que recull el nostre Projecte Educatiu de Centre (PEC) amb vista a l'orientació dels alumnes, ha estat determinant la creació del Departament de Formació i Orientació Laboral (FOL) i d'Atenció Psicopedagògica (AP). Bàsicament, té com a funció **orientar i atendre la diversitat** de les necessitats educatives de tots els alumnes.

La consecució d'aquests objectius suposa un treball en diferents àmbits: amb els alumnes individualment, amb el grup classe, suport a l'acció tutorial i coordinació amb altres professionals, entre altres.

El Departament de FOL i AP està vinculat a altres coordinacions que intervenen en l'orientació dels alumnes i en el procés de la transició de l'escola a la vida activa o adulta, i que s'esmenten a continuació.

La coordinació de tutoria

Està integrada per tutors i psicopedagogs del centre. Constitueix un espai de suport al grup de tutors de l'escola per dur a terme el PAT del centre.

La coordinació d'orientació sociolaboral

Formen part d'aquesta coordinació els dos tutors de tercer curs, la psicopedagoga del grup, un professional del Servei de Recursos i la treballadora social.

Es reuneix setmanalment i té com a competència organitzar les pràctiques laborals dels alumnes de tercer curs, fer-ne el seguiment i l'avaluació, i col·laborar amb les famílies i els joves per configurar la sortida quan acabin la formació.

La coordinació d'ajuts tècnics

És una coordinació multidisciplinària de la qual formen part el responsable de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), les psicopedagogues, la fisioterapeuta, la logopeda, el tècnic de manteniment i un tècnic del Servei de Recursos. Entre les seves competències destaquem les següents:

- Fer l'adaptació al lloc de treball a l'aula i facilitar l'accés a l'ordinador.
- Optimitzar, implementar i renovar els sistemes augmentatius i alternatius de comunicació.
- Elaborar informes referents als ajuts tècnics per a altres serveis externs.
- Adequar el programari i els perifèrics específics.
- Actualitzar i revisar els materials ja implementats.
- Ensinistrar alumnes i professionals en l'ús de tecnologies d'ajuda: adaptacions, ordinador personal, etc.
- Atendre les demandes de millora o les incidències relacionades amb les tecnologies d'ajut que arriben dels diferents professionals.
- Proposar noves adquisicions de maquinari o de programari, o noves ajudes tècniques que s'ajustin millor a les necessitats dels alumnes.

Intervenció amb el grup

La intervenció amb el grup es desenvolupa a través del crèdit de formació i orientació laboral al llarg de tres cursos.

Dins la programació es treballen continguts que fan referència específica a l'orientació i la presa de decisió: l'autoconeixement, el coneixement de les alternatives en acabar els estudis al centre, la presa de decisions, el coneixement del món laboral, l'educació emocional, competències clau i la recerca de feina.

La intervenció amb el grup facilita la possibilitat de reflexionar entre els diferents professionals implicats en l'orientació de l'alumne juntament amb l'alumne i les famílies per poder preparar la sortida del centre, que en alguns casos és relativament fàcil i en altres és molt complexa per una diversitat de factors tant interns com externs. Pel que fa als factors interns, trobem aspectes i actituds relacionats amb les necessitats de suport personal, el nivell i el desenvolupament de competències. Entre els factors externs, trobem barreres d'accessibilitat, dificultats per flexibilitzar el currículum i fer adaptacions curriculars fora de l'etapa obligatòria, l'aprehensió dels professionals davant les limitacions d'autonomia que presenten alguns alumnes, la falta de recursos específics, l'escassetat de places als CET i als centres ocupacionals.

Tot i que des del centre despleguem un gran ventall de recursos al servei de l'orientació i el suport a l'alumnat i les famílies, en molts casos són els mateixos pares o els familiars els qui han d'assumir la tasca d'auxiliar (transport, alimentació, higiene personal, suport físic, etc.) per poder gaudir d'un recurs formatiu o laboral.

Una de les dificultats més grans és poder continuar la formació als nivells de formació bàsica, sobretot als nivells inicials i d'alfabetització, quan la persona és usuària d'un sistema augmentatiu o alternatiu de comunicació. Els motius són de diferents tipus. Molts es deuen a percepcions errònies que es tenen sobre les seves possibilitats d'aprenentatge en trobar-se dins la franja de l'edat adulta, al desconeixement per part de les persones formadores sobre aquest tipus de discapacitat, a la rigidesa del currículum que no permet flexibilitzar la formació ampliant la durada per adaptar-se al ritme d'aprenentatge més lent que demanen aquests alumnes, i també a les infraestructures, que en molts casos són poc adequades, i als recursos i els materials, gairebé inexistents.

Tots aquests factors actuen com a barreres d'aprenentatge més enllà de les limitacions que presenti cada persona. Per això, per al tipus d'alumnat que tenim, aquestes experiències de formació en edat adulta sense un suport especialitzat abocarien al fracàs o bé ni tan sols hi hauria la possibilitat d'iniciar-les.

Pràctiques en empreses

Durant el segon i el tercer trimestres del tercer curs es duen a terme les pràctiques en empreses. Tots els alumnes tenen l'oportunitat de viure una experiència laboral. Això ha estat possible gràcies a la col·laboració del Consorci d'Educació i el districte de Sant Andreu mitjançant un acord de suport i promoció.

Durant aquest curs els alumnes han pogut fer pràctiques a la seu del districte de Sant Andreu, en biblioteques públiques, en associacions i en empreses.

L'experiència de les pràctiques laborals és molt positiva, sobretot pels canvis que es donen en els alumnes. El fet de posar-se en un món d'adults que no és formatiu fa que despleguin totes les seves potencialitats per adaptar-se a un entorn nou on el seu rol no és el d'alumne, sinó el de treballador. Sovint els canvis sorprenen a la mateixa família i als professionals del centre. També l'empresa té una imatge diferent de l'alumne pel que fa a les expectatives prèvies. Això ajuda a veure d'una manera més normalitzadora el fet que persones amb limitacions físiques greus puguin desenvolupar una feina útil. Per a molts alumnes, el moment d'iniciar les pràctiques va lligat a assolir un nivell d'autonomia i d'hàbits que els obre noves oportunitats per integrar-se en la vida adulta o activa.

Introducció

El Centre d'Educació Especial (CEE) Vil-la Joana és públic i gestionat pel Consorci d'Educació de Barcelona, amb una dilatada història al llarg de la qual ha experimentat diverses transformacions.

Actualment, en el marc de l'escola inclusiva, Vil-la Joana va pel camí de convertir-se en un centre proveïdor de recursos per a l'escola ordinària. S'organitza en dos grans serveis:

- **Servei d'Atenció Externa**
- **Servei d'Atenció Interna**

El **Servei d'Atenció Externa** està compost per dos equips que treballen en el marc físic de l'escola ordinària donant suport i assessorament als seus professionals:

— La Unitat de Suport a l'Escola Bressol (USEB). Aquesta unitat es va crear el curs 2001-2002 i fa una tasca de caràcter preventiu dins les escoles bressol municipals, fins ara. S'hi intervé com a assessors al costat de les educadores en la relació amb els infants i les famílies quan és necessari. Treballa també de forma coordinada amb la xarxa educativa i sanitària (Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç, Equip Interdisciplinari en la Primera Infància, etc.).

— El Servei Educatiu Específic per a l'alumnat amb trastorns generalitzats del comportament i trastorns de conducta (SEETDiC) de la ciutat de Barcelona. Aquest equip de treball va començar a funcionar el curs 2007-2008, en virtut de l'acord de col·laboració signat entre el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona. Té com a missió col·laborar amb els Equips d'Assessorament Psicopedagògic dels districtes per tal de donar suport, orientació i assessorament al professorat, als joves i a les famílies, si és necessari, amb relació als trastorns esmentats. L'espai d'intervenció són primordialment els instituts, però també s'intervé a les escoles.

El **Servei d'Atenció Interna** fa referència als alumnes atesos dins el CEE Vil-la Joana en horari escolar. Aquest servei s'organitza en tres unitats:

— Unitat de Discapacitats Psíquiques, en la qual s'atenen infants i joves amb problemàtiques més deficitàries.

— Unitat de Trastorns Generalitzats del Desenvolupament, en la qual s'atenen alumnes amb un funcionament psicòtic i autista.

— Unitat de Patologies Límit, en la qual s'atenen alumnes amb trastorns límit de la personalitat, disharmonies evolutives, en definitiva, amb una simptomatologia sobretot conductual.

Els dos aspectes que s'expliquen a continuació fan referència primordialment al treball amb adolescents de Vil·la Joana.

1. Pel que fa a les competències bàsiques, entenem que és un treball que interessa a tots els alumnes de Vil·la Joana, però en aquesta última etapa d'escolarització al centre hi donem un enfocament particular.
2. Pel que fa a bones pràctiques amb relació a les sortides, fem referència a aspectes concrets que treballem i a altres que intentem introduir.

Competències bàsiques

Aquest recull de bones pràctiques es refereix al treball amb adolescents de les tres unitats destinat a fer-los competents i a dotar-los de recursos perquè siguin individus amb el màxim d'independència, capacitat de relació i accés al coneixement del món que els envolta, al mateix temps que els vol facilitar la inclusió en la societat i en el món laboral.

Competències comunicatives

1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual:
  - Els espais de paraula:
    - L'assemblea
    - El grup de paraula
  - Espai d'expressió i representació (teatre).
  - Tractaments de logopèdia.
  - Aprenentatges de lectoescriptura destinats a capacitar els nois per resoldre situacions quotidianes, sobretot pràctiques: interpretar missatges públics, instruccions, comunicació interpersonal (segons les capacitats dels nois), etc.
  - Aprenentatges instrumentals individualitzats.
  - Comprendre els mitjans audiovisuals. Projeccions de pel·lícules. Sessions de cinefòrum.

2. Competència artística i cultural:
  - Treball de plàstica enfocat a l'expressió d'emocions i sentiments.
  - Sessions de coneixement de les produccions dels artistes a fi d'enriquir la capacitat imaginativa i cultural.
  - Visites i sortides relacionades amb qüestions d'actualitat cultural lligades al seu entorn vivencial.

Competències metodològiques

3. Tractament de la informació i competència digital:
  - Informàtica. Coneixement i ús de l'ordinador i altres aparells relacionats (la impressora, l'escàner, etc.).
  - Utilitzar la informàtica amb finalitats informatives i comunicatives.
4. Competència matemàtica:
  - Treballar aspectes comercials quotidians: la moneda, utilitzar mesures, etc.
  - Utilitzar la calculadora.
5. Competència d'aprendre a aprendre:
  - Utilitzar la informàtica i la biblioteca com a eines per a l'autonomia en la recerca d'informació.

Competències personals

6. Competència d'autonomia i iniciativa personal:
  - Traslladar-se al centre sense acompanyants.
  - Funcionament social al menjador.
  - Hàbits d'alimentació i d'higiene adquirits.
  - Treballar per prendre consciència de la pròpia responsabilitat.
  - Activitats al taller de cuina.

Competències per conviure i habitar el món

7. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic:
  - Estudiar el coneixement del medi natural i social.
  - Fer sortides relacionades amb els temes treballats.
  - Taller d'experiments.
  - Treballar per projectes.

- Comprometre's amb la sostenibilitat. Activitats de recollida de restes orgàniques per fer compostatge. Recollir l'aigua sobrera del menjador per omplir el dipòsit i regar l'hort.
- Activitats properes al món laboral:
  - Taller de fusteria.
  - Treballar a l'hort.
  - Tallers transversals de jardineria, restauració de mobles i paper.
  - Taller de reparació.
  - Tallers productius de confecció de carpetes i altres objectes de cartró.
  - Objectes de fusteria.
  - Cuina: fabricació de mermelades, iogurt, etc.
  - Cuina: venda de productes per encàrrec.

8. Competència social i ciutadana:

- Conèixer les institucions i els serveis ciutadans. Fer sortides a diferents llocs de la ciutat. Interpretar plànols.
- Treballar els hàbits de relació: acceptar les diferències, mostrar tolerància davant la frustració, acceptar els propis límits i les capacitats.
- Practicar esport.

9. Suport terapèutic:

- Treball amb les famílies.
- Teràpia individual.
- Grup de paraula terapèutic.

BONES PRÀCTIQUES RESPECTE DE LA SORTIDA DEL CENTRE DELS ALUMNES DE VIL·LA JOANA

Les sortides del centre dels alumnes de Vil·la Joana (VJ) suposen un procés totalment individualitzat, condicionat per la problemàtica personal concreta (discapacitat psíquica, psicosi, autisme, patologia límit, etc.), per les possibles capacitats preservades i també per l'evolució que s'hagi fet; és a dir, pel grau de maduració i autonomia adquirit quan s'acosta el moment de sortir del centre. També és important el moment i la situació familiar; aquest és un factor que pot facilitar o dificultar el procés de sortir del centre.

Tot això, lligat als recursos existents, pocs i poc variats, fa que el tema de sortir del centre generi, al nostre centre, una necessitat constant d'anar buscant i inventant noves possibilitats i llocs.

Actualment, estem abocats a:

— Trobar recursos de formació professional tan normalitzats com sigui possible per a la població amb patologies límit de la unitat 3 (intel·ligents, actuadors i amb dificultats d'autocontrol), i que es puguin articular inicialment com una compartida per anar fent una sortida gradual de VJ. En aquest sentit, s'ha aconseguit per primer cop, per a una alumna de 15 anys, una compartida amb la Unitat d'Escolaritat Compartida Colomer, del carrer Aragó 495, especialitzada en perruqueria. Hi ha hagut moltes resistències per part del Departament d'Educació i podem dir que s'ha aconseguit gràcies al treball en xarxa de tots els equips implicats.

— Insistir en la implicació d'algunes entitats, com ara el Zoològic de Barcelona, respecte de l'ocupació de persones amb patologies greus estabilitzades (psicosi o semblant) i per a les quals un treball a prop dels animals podria suposar un bon futur. Això podria arribar a implicar la necessitat d'un recurs de seguiment proper de la integració laboral d'aquestes persones, cosa de la qual en aquests moments no disposem. Som a la fase de connectar amb el Zoològic, del qual fins ara no hem obtingut cap resposta.

— En aquesta mateixa línia, estem treballant també en una possible col·laboració amb la gossera municipal.

El Grup de Sortida

Descripció

Es tracta d'una reunió setmanal dels alumnes que surten aquest curs de VJ. Es constitueixen un o dos grups, segons les característiques personals dels alumnes, a fi que els grups siguin tan homogenis com sigui possible. Els grups tenen entre 3 i 5 alumnes i hi treballa un psicòleg.

Objectius

- Que els alumnes puguin elaborar internament el que significa per a cadascun d'ells acabar l'etapa de treball a VJ: la separació de VJ, la consciència que es fan grans, amb tot el que això significa de maduració i responsabilitat.
- Treballar el que significa, per a cadascun d'ells, l'inici d'aquesta etapa «laboral»: formació professional adaptada, tallers ocupacionals, SOI, CET, etc.

- Ajudar-los a fer-se conscients de la seva realitat: les seves competències i les seves mancances. Molt sovint, es tracta d'ajudar-los a ajustar les seves fantasies a les seves possibilitats reals.

Visites a centres de formació professional i tallers

Aquesta és una pràctica habitual que fem amb els alumnes dels grups «més alts», en què hi ha nois i noies que el curs vinent sortiran de VJ.

De totes maneres, trobem la dificultat de la manca de recursos per dur a terme una transició que no es limiti només a simples visites.

BONES PRÀCTIQUES EN EL PLA JOVE DEL CONSORCI D'EDUCACIÓ DE BARCELONA

L'ACOMPANYAMENT DE JOVES EN EL PROCÉS DE TRANSICIÓ ESCOLA-TREBALL AL PLA JOVE. Pla de treball específic per a l'alumnat amb barreres per a l'aprenentatge i la participació

Introducció

L'objectiu del Pla Jove és afavorir els processos de transició escola-treball de tots els joves que acaben l'ESO i necessiten un suport per establir un itinerari que els permeti assolir un nivell de qualificació adequat per accedir al món laboral o continuar la formació.

Des de fa dos anys, alguns centres d'educació especial detecten la necessitat de donar una resposta diferent a les necessitats específiques d'alguns dels seus alumnes que acaben la secundària i que han d'iniciar processos de transició a la vida activa.

Concretament, al districte d'Horta-Guinardó el Centre d'Educació Especial La Ginesta fa una demanda de col·laboració al Pla Jove com a servei extern de suport a l'orientació en els processos de transició escola-treball. En coherència amb els principis del projecte d'orientació del centre La Ginesta, acordem treballar conjuntament en possibles itineraris encaminats a incorporar aquests alumnes en el món ordinari.

Això implica millorar aspectes del traspàs ESO-PQPI perquè aquests joves puguin participar en recursos formatius ordinaris, garantir adaptacions que afavoreixin l'adquisició de competències bàsiques i el nivell de qualificació necessari per incorporar-se al món del treball, en el marc de l'empresa ordinària i en la mesura que sigui possible, i buscar altres sortides diferents dels CET.

Per tant, es tracta des del Pla Jove de donar suport per contribuir a reduir les barreres per a la participació i l'aprenentatge d'aquests alumnes en el moment de la seva transició a la vida activa.

Marc de referència:

- La Llei orgànica d'educació (LOE).
- El marc de l'escola inclusiva.
- La normativa dels PQPI.

Objectius específics

- Afavorir processos de transició per a alumnes de NEE respecte de la inclusió en un entorn ordinari.
- Proporcionar acompanyament i seguiment als alumnes que acaben l'ESO durant l'itinerari formatiu, així com informació i suport a la família.
- Donar suport a l'acció tutorial dels centres de secundària (IES i escoles d'educació especial) en temes de transició, sobretot en el moment de la presa de decisió de l'alumne i la derivació a un recurs formatiu.
- Apropar els centres d'educació especial als recursos formatius ordinaris de la ciutat (PQPI, formació ocupacional, programes d'inserció sociolaboral, etc.).
- Millorar alguns aspectes del traspàs ESO-PQPI.

Perfil dels joves: 16-18 anys

- Joves de NEE derivades o no de discapacitats que acaben l'ESO en centres de secundària ordinaris amb adaptacions curriculars.
- Joves que acaben l'ESO en centres d'educació especial.

ACTUACIONS: vegeu també l'«Annex. Actuacions, continguts i temporització»

Treball sistemàtic de col·laboració amb els equips docents dels centres de secundària del districte

Aquesta col·laboració permet ajudar a clarificar les sortides que hi ha després de l'ESO i arribar a acords concrets pel que fa a l'acompanyament dels joves dins els recursos formatius. És a dir, acordem amb el tutor-orientador l'itinerari que seguirà el jove, amb l'ajut dels coneixements que té el tècnic o la tècnica del Pla Jove sobre els recursos formatius de la ciutat.

Treball individualitzat amb cada jove per establir el seu propi itinerari

- Accions d'informació i orientació individual.
- Accions de derivació a un recurs formatiu.
- Accions de seguiment de tot l'itinerari fins a aconseguir l'objectiu acordat amb cada jove, establint un contacte continu amb el jove i amb el recurs formatiu. Seria una acció de reforç extern per garantir la continuïtat del procés del jove.

Contacte permanent amb els recursos formatius de la ciutat

Actualitzar contínuament la situació de cada recurs formatiu (pel que fa a l'oferta formativa, les característiques del recurs i la disponibilitat de places), tenint en compte que hi ha tota

una sèrie de variables difícils de controlar (com ara les diferents tipologies de recursos que hi ha, el calendari d'inici i els atorgaments, etc.).

Agents implicats

Professorat del centre de secundària o d'educació especial	Tutor, equip docent, psicopedagog, EAP
Agents externs de suport	Tècnic o tècnica de referència del Pla Jove
Professorat dels PQPI	Direcció del centre, tutor, professorat
Altres agents	Serveis socials, educadors, etc.

Dificultats i propostes de millora

— Dificultats

Pel que fa als alumnes, el canvi que representa el pas d'una escola especial (un entorn molt protegit) a un recurs formatiu ordinari (un entorn més agressiu) és massa bruscat.

En alguns casos s'observen dificultats per integrar-se en el grup durant el procés formatiu, i manca d'habilitats socials o de recursos per defensar-se i afrontar situacions de discriminació o burla per part dels companys.

Molt sovint apareixen sentiments d'inseguretat, de no sentir-se part del grup o de por de sentir-se diferent.

De vegades es detecta una manca de consciència de la realitat de l'entorn, o expectatives poc realistes tant del jove com de la família. Cal continuar reforçant durant l'itinerari alguns aspectes que ja s'han treballat amb la família des de l'acció tutorial del centre.

Pel que fa als recursos que ha de rebre l'alumnat, hi ha alguns aspectes deficients del calendari dels PQPI: els atorgaments del Departament d'Educació no estan coordinats amb els atorgaments del Departament de Treball. Això provoca moments d'incertesa i angoixa per a les famílies i els alumnes.

Hi ha centres poc habituats a rebre alumnes amb NEE. Manquen alguns recursos per donar resposta a aquests alumnes.

— Propostes de millora

S'han de facilitar processos de transició més graduals, i ampliar i millorar estratègies del traspàs ESO-PQPI:

- Establir contactes previs entre el centre de secundària, el PQPI i els agents externs de suport. Fer el traspàs d'informació prèvia.
- Fer visites dels alumnes als PQPI per tal que els joves puguin conèixer prèviament el nou entorn i habitar-s'hi d'una manera més progressiva.
- El professorat dels PQPI que ha de rebre els alumnes també necessita un temps per habitar-se i preparar-se. Cal implicar el professorat dels PQPI en el procés de traspàs.
- Fer accions d'acollida dels alumnes als recursos formatius.

Cal un suport extern als recursos formatius que han de rebre aquest alumnat:

- Adaptar el currículum del PQPI per tal de facilitar a l'alumne l'adquisició de competències bàsiques.
- Adaptar el mateix recurs.
- Adaptar les pràctiques als centres de treball per a alumnes amb NEE derivades de discapacitat (tal com preveu el decret de procediment d'autorització dels PQPI, de 13 de juny de 2008).
- Cal donar suport a aquests recursos per preparar-se per fer possible la inclusió.
- Fer arribar aquest pla de treball a nous centres amb ofertes formatives de PQPI ordinari per obrir més possibilitats d'itinerari i perfils.

S'ha de prioritzar el treball de la dinàmica del grup al PQPI des del començament per crear un clima de respecte i inclusió:

- S'ha d'afavorir un espai d'inclusió en el qual l'alumne amb algun tipus de dificultat o barrera per a l'aprenentatge pugui gaudir d'un entorn amb més diversitat d'estímuls i de models per interioritzar.
- S'ha de facilitar que l'alumne aprengui a fer-se un lloc, a defensar els seus interessos i drets, a prendre consciència de les obligacions que ha de complir, que les coses requereixen un esforç que l'entorn de l'empresa ordinària li exigirà. Ha de millorar el grau d'autonomia, adquirir seguretat en ell mateix, millorar l'autoestima i la capacitat de decisió. Aquesta experiència ha de ser beneficiosa també per a la resta dels alumnes del grup.

Pel que fa a la tasca de seguiment de Pla Jove:

- Aquests itineraris, per la seva especificitat, requereixen fer adaptacions d'alguns aspectes de la mateixa metodologia de treball del Pla Jove, incrementar accions de seguiment, fer accions més contínues i planificades tant amb el jove i la família com amb el recurs formatiu. Cal ajustar la temporització del seguiment de cada jove segons les necessitats de cada cas.

ANNEX. Actuacions, continguts i temporització

• 1r trimestre:

Accions	Continguts
Reunió de coordinació de l'equip docent del centre de secundària ordinari o d'educació especial i el tècnic o la tècnica del Pla Jove.	Retorn de la informació. Situació actual dels joves derivats el curs anterior i procés que han seguit. Informació dels aspectes treballats amb els diferents recursos formatius implicats. Avaluació del procés del curs anterior i propostes de millora.
Accions de seguiment amb els alumnes que han iniciat un PQPI. Contactes telefònics amb el recurs formatiu. Contacte telefònic amb la família i el jove. Entrevistes de seguiment amb el jove. Visita al recurs formatiu. Cal un seguiment setmanal o quinzenal al començament.	Situació del jove. Procés d'adaptació al PQPI i d'integració al grup. Coordinació amb el PQPI. Possibles adaptacions, reajustaments. Suport al jove.

• 2n trimestre:

Accions	Continguts
Reunió de traspàs dels alumnes: l'equip docent del centre d'educació especial i el tècnic o la tècnica del Pla Jove.	Planificar les possibles actuacions per al procés d'orientació i traspàs dels joves que acaben l'ESO. Traspàs d'informació dels joves i acords sobre possibles itineraris per a cada jove. Fitxa de traspàs del jove. Planificació de visites a centres amb oferta formativa de PQPI o projectes d'inserció sociolaboral.
Accions de seguiment amb els alumnes que cursen un PQPI: contactes amb el recurs formatiu i el jove. Seguiment mensual.	Situació del jove. Avaluació del seu procés. Planificació de pràctiques a l'empresa.

• 3r trimestre

Accions	Continguts
<p>Acció grupal al centre d'educació especial amb els alumnes susceptibles de rebre acompanyament del Pla Jove. Presentació del tècnic o la tècnica del Pla Jove als alumnes com a referent en temes de transició.</p>	<p>Informació de possibles sortides després de l'ESO. Informació de recursos formatius. Plantejament d'un itinerari per a cada jove.</p>
<p>Visita a un centre que ofereix PQPI.</p>	<p>Exemple: tast d'oficis del Projecte d'inserció sociolaboral del Centre Martí Codolar.</p>
<p>Entrevista individual del Pla Jove amb el jove i la seva família.</p>	<p>Acollida al Pla Jove. Informació a la família. Revisió i confirmació de l'itinerari acordat prèviament al centre. Derivació a un recurs formatiu.</p>
<p>Accions de derivació al recurs formatiu.</p>	<p>Derivació de l'alumne i traspàs d'informació.</p>
<p>Accions de seguiment dels alumnes. Seguiment mensual.</p>	<p>Alumnes que acaben l'ESO: procés d'inscripció i matriculació dels alumnes en un PQPI. Alumnes que acaben un PQPI: avaluació final dels alumnes que han cursat un PQPI.</p>

RECURS DE RECURSOS

Esquema de recursos

- Recursos d'orientació
- Recursos formatius
- Recursos ocupacionals i d'inserció

Finalment, presentem un recull de recursos en format d'esquema o mapa que ha estat el punt de partida per elaborar una guia de recursos d'orientació, formació i inserció que pretén esdevenir una eina de suport a l'orientació en els processos de transició a la vida activa dels joves amb NEE i les seves famílies.

Podeu trobar aquesta guia al web del Consorci d'Educació de Barcelona:

GUIA DE RECURSOS PER A LA TRANSICIÓ A LA VIDA ACTIVA DE LES PERSONES AMB BARRERES PER A L'APRENTENTATGE I LA PARTICIPACIÓ
http://www.edubcn.cat/ca/suport_educatiu_recursos/orientacio_transicions/documentacio_orientacio/transicio_a_la_vida_activa

